

Desmond Tutu har lært os at kigge på nødens årsager

Kristeligt Dagblad

Af Birgitte Qvist-Sørensen, Generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp

06.10.2021

For Desmond Tutu var opgøret med apartheid ikke primært et spørgsmål om politik, men om, hvad det vil sige at være menneske, skabt af Gud og omfattet af Guds kærlighed, skriver generalsekretær i anledning af Tutus 90-årsdag i dag

I august 1979 var den nyvalgte generalsekretær for Det Sydafrikanske Kirkeråd, Desmond Tutu, i Danmark. Her var han Folkekirkens Nødhjælps gæst, og på grund af det ulmende apartheidopgør var der bud efter ham fra dansk presse. Her leverede den sorte sydafrikanske præst et utvetydigt budskab i TV Avisen:

”Jeg finder det rent ud sagt skamløst, at Danmark køber sydafrikanske kul og dermed øger sin afhængighed af Sydafrika.”

Det tv-interview blev skelsættende for danske politikeres syn på det sydafrikanske apartheidspørgsmål. Og i Folkekirkens Nødhjælp igangsatte Desmond Tutu en refleksion, der førte til en fundamental forandring i måden, vi arbejder på.

Tutu kom til os med et klart budskab om, at nok reddede vi liv i Sydafrika, når der var katastrofer. Nok lavede vi langsigtet udviklingsarbejde i de sorte *townships*. Men det var alt sammen nyttesløst og hyklerisk, hvis ikke vi satte spørgsmålstejn ved det system, der trods nødhjælp og udvikling bliver ved med at producere flere fattige.

Desmond Tutu slog fast, at apartheid fastholdt de sorte i fattigdom, så Danmark kunne købe billige kul fra sydafrikanske miner og holde varmen om vinteren. Amen.

Det er 42 år siden nu, og i mellemtiden er Desmond Tutu blandt andet blevet nobelpristager og ærkebiskop. I dag fylder han 90 år, men hans grundlæggende kritik giver stadig genklang i Folkekirkens Nødhjælps arbejde overalt i verden.

Frem til 1979 støttede Folkekirkens Nødhjælp nødhjælps- og udviklingsarbejde i Sydafrika. Men efter Desmond Tutus besøg skruede Folkekirkens Nødhjælp op for støtten til Det Sydafrikanske Kirkeråd. Pengene begyndte at gå til programmer, der støttede politiske fanger og deres familier, gav retshjælp i politiske sager og ydede skolestipendier til apartheidmodstandere på flugt.

Men endnu mere grundlæggende fremprovokerede Desmond Tutus kritik en erkendelse af, at det ikke er nok at hjælpe nødlidende og undertrykte mennesker – man må også spørge om, hvor nøden opstår, og dermed være villig til at adressere de bagvedliggende årsager til fattigdom og undertrykkelse.

Erkendelsen var så dyb, at den blev skrevet ind i Folkekirkens Nødhjælps formålsparagraf på lige fod med at udføre nødhjælps- og udviklingsarbejde.

En integreret del af Folkekirkens Nødhjælps formål blev fra nu af ”at oplyse om nødens og ulighedernes årsager og mobilisere folkelig og politisk handlekraft til at ændre disse forhold”.

For Tutu var kampen mod apartheid ikke bare en politisk kamp om retfærdighed – det var også en teologisk kamp om værdighed. Tutu insisterede og insisterer på, at alle mennesker er lige værdige. Det forhold, at mennesket er skabt i Guds billede og derfor lige værdige, går forud alt, uanset hudfarve, politiske interesser eller religiøse tilhørsforhold. Den fælles, menneskelige kerne skal vi værne om, og det var netop den, apartheidsystemet ødelagde. Derfor var kirken nødt til at gøre modstand, for det var selve nerven i det kristne menneskesyn og opfattelsen af, hvad skabelse er, der var anfægtet og udfordret.

Desmond Tutu er på mange måder den person, der har lært kirkerne og os kirkelige aktører, at vi har pligt til at konfrontere den strukturelle ulighed på den politiske scene. Han gjorde os bevidste om, at trosbaserede aktører har en særlig legitimitet i befolkningen. Han satte ord på, hvordan vi kan bruge den legitimitet til at fremme freds- og forsoningsprocesser.

Samtidig gjorde Desmond Tutu alverdens politikere opmærksomme på, at kirkerne og de kirkelige aktører har en central rolle, hvis man ville støtte menneskerettigheder og demokrati i repressive samfund.

I 1979 blev den danske udenrigsminister [Uffe Ellemann-Jensen](#) (V) først fortørnet over Desmond Tutus harske kritik af den danske kulimport. Senere kom erkendelsen, og Ellemann-Jensen var med til at sikre, at Danmark blev det første vestlige land, der boykottede alle sydafrikanske varer. Danmark kom i front i kampen mod apartheid.

Apartheidstyret i Sydafrika kunne lukke det politiske parti ANC, men Det Sydafrikanske Kirkeråd, som Desmond Tutu stod i spidsen for, var mere urørlige. Det samme billede ser vi mange andre steder i verden.

I repressive samfund har kirkelige aktører – med deres stærke fundament i befolkningerne – vist sig umådeligt svære at slå ned eller lukke munden på. Repressive ledere verden over har ofte en vis ærefrygt over for kirkelige aktører. Det så vi blandt andet i år under præsidentvalgkampen i Uganda. Her slog den regerende præsident, Yoweri Museveni, hårdt ned på opposition og civilsamfundsaktører. Kun de kirkelige aktører gik fri, og søndagsprædikener blev et talerør for modstand mod undertrykkelse.

I Kenya har katolske biskopper i denne måned forbudt politikere at adressere deres menigheder i forbindelse med gudstjenester. Forbuddet kommer efter flere eksempler på, at politiske ledere har brugt kirken som en politisk arena frem mod

næste års parlamentsvalg. Og de katolske biskopper har kritiseret regeringens covid-19-begrundede forbud mod vælgermøder, fordi det bliver opfattet som et forsøg på at stække oppositionen.

Derfor er vi i Folkekirkens Nødhjælps bevidste om det ansvar, der hviler på vores trosbaserede partnere overalt i verden, og vi ser tydeligt, hvordan de kirkelige organisationer ofte er de sidste demokratiske kræfter, der kan bevæge sig frit. Vi ser med beundring på, hvordan trosbårne aktører overalt i verden belyser og bekæmper de menneskeskabte årsager til fattigdom.

Med Desmond Tutu i erindringen er vi smerteligt bevidste om, at nødens ofre hænger uløseligt sammen med nødens årsag.

Den anskuelse kan medføre beskyldninger om en usaglig sammenblanding af politik og religion. Men som Tutu har vist, er det en kirkelig opgave, at tale de undertryktes sag i det offentlige rum. Og i virkeligheden kan vi i længden kun hjælpe mennesker, hvis vi adresserer roden til problemet i stedet for kun at symptombehandle.

Det gælder, uanset om vi kigger på apartheid, kastesystemer, forholdene i de besatte palæstinensiske områder eller årsagerne til klimaforandringerne. For Folkekirkens Nødhjælp er der ingen tvivl om, at de vigtigste årsager til fortsat fattigdom og manglende udvikling er, at bestemte grupper systematisk holdes uden for beslutningsprocesserne, og at menneskers rettigheder ikke respekteres. Og det går nu desværre i den gale retning.

Freedom House udkom tidligere på året med den globale status på demokratiets tilstand, der viser, at et rekordhøjt antal lande, hele 75 procent af verdens befolkning, sidste år oplevede demokratiske tilbageslag. Demokrati- og menneskerettighedsforkæmpere betaler prisen. Det mærker vores partnere – både de trosbaserede og de sekulære. Nogle steder er det med livet som indsats, som vi ser det lige nu i Myanmar.

Vi kan ikke tage demokratiet og civilsamfundets råderum for givet. Vi må utrætteligt fortsætte kampen mod strukturel undertrykkelse. Ligesom Desmond Tutu har været utrættelig i sin kamp for en mere retfærdig verden. Efter apartheids fald har han kritiseret ANC's regeringsførelse og engageret sig i vigtige emner som fattigdom, gæld, klima, uddannelse og tortur.

For Desmond Tutu var opgøret med apartheid ikke primært et spørgsmål om politik, men om, hvad det vil sige at være menneske, skabt af Gud og omfattet af Guds kærlighed.

For Desmond Tutu var opgøret med apartheid ikke primært et spørgsmål om politik, men om, hvad det vil sige at være menneske, skabt af Gud og omfattet af Guds kærlighed.